

كۆماری عێراق
هه رێمی كوردستان
سه رۆك

بیریاری ژماره (٦) ی سائی ٢٠٢١

به پیی ئه وه ده سه لاته ی پیماندراره له برپگه ی (یه که م) ی مادده ی (ده یه م) له یاسای سه رۆکایه تی
هه رێمی كوردستان ژماره (١) ی سائی ٢٠٠٥ ی هه مواریکراو و پالپشت به یاساکاریی په رله مانی
كوردستان که له دانیشتنی ئاسایی ژماره (١١) ی رۆژی ٢٠٢١/٤/٢٨ کردوو یه تی، بریارماندا به ده رکردنی:

یاسای ژماره (٥) ی سائی ٢٠٢١

یاسای به رپوه بردن و پاراستنی شوینه وار و که له پوور له هه رێمی كوردستان – عێراق

به شی یه که م

زاراوه و ئامانج و ئه رکه کان

مادده ی (١):

ئهم زاراوانه ی خواره وه بۆ مه به ستی حوکه مانه ی ئهم یاسایه، ماناکانیان به رامبه ریانه :-
یه که م: هه رێمی كوردستان - عێراق.

دووهم: ئه نجومه نی وه زیران: ئه نجومه نی وه زیرانی هه رێم.

سێیه م: وه زاره ت: وه زاره تی شاره وانی و گه شتوگوزاری هه رێم.

چواره م: وه زیر: وه زیری شاره وانی و گه شتوگوزاری هه رێم.

پینجه م: به رپوه به رایه تی گشتی: به رپوه به رایه تی گشتی شوینه وار و که له پوور له وه زاره ت.

شه شه م: به رپوه به رایه تی: به رپوه به رایه تیبه کانی شوینه وار و که له پوور ده گرپته وه که سه ر به
به رپوه به رایه تی گشتیین.

حه وته م: شوینه وار: مادده ی گوزاراه و نه گوزاراه، که دروستکراوه، یان نه خشکراوه، یا خود
به ره مه پینراوه، یان نووسراوه، ده ستنووسه، یا خود وینیه یان کیشراوه، یان وینیه یان گیراوه و
ته مه نیان له (٢٠٠) دووسه د سال که متر نه بیته، و په یکه ری مرۆف و ئازه ل و پروه که کانیش
ده گرپته وه.

هه شه ته م: که له پوور:-

١- که له پوور: هه ر مادده یه کی گوزاراه و نه گوزاراه که دروستکراوه، نه خشکراوه، به ره مه پینراوه،
نووسراوه، ده ستنووسه، وینیه ی کیشراوه، یان وینیه ی گیراوه و به هایه کی میژوو یی، یان نیشتمانی،
نه ته وه یی، ئاینی، یان هونه رییان هه یه.

۲- ہر ماددہ کی گوازاوہ یان نہ گوازاوہی کہلہ پووری، کہ لہ خالی (۱)ی سہرہوہ ئاماژہی پیکراوہ، ہرکات تہمہنی لہ (۱۰۰) سہد سال زیاتر بیت، و گرنگیہ کی تایہ تی میژووی، ہونہری، یان بیناسازی ہہ بیت و، لہ لایہن لیژنہی ہونہریہوہ بہ راپورتیکی زانستی بہرزبکریتہوہ، بہرہزامہندی و ہزیر بہ شوینہوار تۆماردہ کری.

نۆیہم: شوین و ناوچہی میژووی: ئہو شوینہیہ کہ جیگاہک بووہ بۆ رووداویکی میژووی، نہتہوہیی و نیشتمانی گرنگ، یان بایہخیکی میژووی پیدراوہ.

دہیہم: پارچہ و شوینی سروشتی: ئہو پارچہ و شوینہ سروشتیانیہ لہ خودہگریٹ کہ مروّف دروستی نہ کردوون، بہلام پھیوہندی بہ زانستی شوینہوار و کہلہ پوورہوہ ہہیہ، لہ بواری بابہتہ بایلۆجی و جیلۆجیہکان، و ہک شوینی سروشتی و ئہشکوتہ دہگمہنہکان و پہناگہ و بہبہردبوہکان و شوینی (ستالاکتایت) و (ستالاکمایت) و رپژوو و پاشماوہی رووہکی و ئاژہلی، ئہگہر گرنگیہ کی تایہ تی میژووی، یان ہونہری ہہ بیت، بہ بریاری و ہزیر لہسہر پیدشنیاری لیژنہی ہونہری و بہ راپورتی زانستی، بہ شوینہوار یان کہلہ پوور تۆماردہ کری.

یازدہیہم: شوین و ناوچہی پاریزراوی شوینہواری یان کہلہ پووری: سہرجہم ئہو شوین و ناوچہ شوینہواری و کہلہ پووریانیہ دہگریٹہوہ، کہ سنوریکی دیارکراویان ہہیہ و مہبہست لپی پاراستنی سیما رپہسہنہکیانہ، و ہک سامان و کہلہ پووریکی نیشتمانی، و چہندین جۆر بینا و ہونہری بیناسازی ہہ مہرہنگ لہ خودہگریٹ، و ہک (شار، شارۆچک، گوند، گہرہک، شہقام، گرد، قہلا، شوینہ ئاینیہکان، ئہشکوت و گۆرستانہ کۆنہکان) کہ لہ لایہن لیژنہی ہونہریہوہ بہ راپورتیکی زانستی بہرزدہ کریتہوہ و بہ بریاری و ہزیر بہ شوین و ناوچہی شوینہواری یان کہلہ پووری پاریزراو تۆماردہ کری.

دوازدہیہم: شوینہوارناس: ہر کہسیک ہہ لگری پروانامہی بہ کالۆریؤس بیت لہ زانستی شوینہواردا.
سیزدہیہم: لایہنی پھیوہندیار: ئہو و ہزارہت و لایہنہ حکومیانیہ دہگریٹہوہ کہ راسپیردراون بہکاری پاراستنی شوینہوار و کہلہ پوور.

چواردہیہم: لیژنہی ہونہری: لیژنہیہ کہ لہ کہسانی پسپۆر لہ بواری شوینہوارناسی و بواریکانی تری پھیوہندیار بہ شوینہوار پیکدیٹ، و پیکہاتہکی لہ لایہن و ہزیرہوہ بہ رینمایہک دیاری دہگریٹ.

پازدہیہم: کاری شوینہواری و کہلہ پووری: کاری گہران، روویوی، ہہ لکۆلین و نۆژہنکردن بہ ئامانجی دۆزینہوہی شوینہواری گوازاوہ و نہ گوازاوہ، چ لہسہر زہوی بن، یان لہ ژیر زہوی یان لہ ژیر ئاو و پاراستنیان، دہگریٹہوہ.

ماددهی (۲):

حوکمہ کانی ئەم یاسایه، به سەر هەر شوینەوار یان کە لە پوریکدا جیبه جی دەکریت کە ئەم مەرجانە ی تیدا بیت:-

یه کهم: ئەگەر به رهه می شارستانی گه لی کوردستان یان میژۆیۆتامیا و شارستانییه ته یه ک له دوا ی یه که کانی ئەم ناوچه یه بیت، له سەر خاکی کوردستان به رهه م هاتبیت یان پروویدا بیت.

دووم: ئەگەر به هایه کی شوینەواری یان هونەری یان گرنگییه کی میژوووی هه بیت، و یه کی بیت له ده رئه نجامه کانی شارستانییه تی گه لی کوردستان، و له سەر خاکی کوردستان ئە نجامدرا بیت.

سییه م: ئەگەر شوینەوار یان کە لە پوور له سەر خاکی کوردستان به رهه م هاتبیت یان گه شه ی کردبیت یان په یوه ندی به میژوووی مرۆقایه تییه وه هه بیت.

ماددهی (۳):

ئامانجه کانی ئەم یاسایه:-

یه کهم: به رپوه بردن، پاراستن، نۆژه نکرده وه ی شوینەوار و کە لە پوور و میژوووی شارستانی هه ریم، ناساندنی به هاو نیشتمانیان و کۆمه لگای نیوده وه تی.

دووم: تۆمارکردن و پروویویکردن و هه لکۆلینی شوین و ناوچه ی شوینەواری و کە لە پووری.

سییه م: بلاوکردنه وه ی رۆشنبیری، و به رزکردنه وه ی ئاستی هۆشیاری و ریکخستنی چالاکی زانستی بۆ پاراستنی شوینەوار و کە لە پوور.

چوارهم: نمایشکردنی پارچه ی شوینەواری و کە لە پووری له مۆزه خانه کان بۆ ناساندن و به گه شتیاری کردنی، وه ک میراتیکی رۆشنبیری و ناسنامه یه کی گرنگی نیشتمانی.

پینجه م: ریکریکردن له بازرگانی و به قاچاخ بردنی شوینەوار و کە لە پوور.

ماددهی (۴)

ئهرکه کانی به رپوه به رایه تی گشتی:-

یه کهم: دیاریکردن و ده ستنیشانکردنی شوین و ناوچه ی شوینەواری و کە لە پووری و میژوووی.

دووم: گه ران و پروویوی و هه لکۆلین به دوا ی شوینەوار و کە لە پووردا له سه رتاسه ری هه ریم، به به کاره پنانی نویتترین ئامیری زانستی و هونەری گونجاو و په یره وکراو له بواری زانستی شوینەواردا.

سییه م: نۆژه نکرده وه ی شوینەوار و کە لە پوور و شوینە میژوووییه کان و پاراستنیان له زیانلیکه وتن و له ناوچوون.

چوارهم: دامه زراندن و کردنه وه و گرنگیدان به مۆزه خانه کانی هه ریم، به ره و پیشبردنیان و بلاوکردنه وه ی رۆشنبیری شارستانی نه ته وه یی و نیشتمانی.

پینجه م: دروستکردنی نمونهی (له بهرگرتنه وه - لاساییکردنه وه) ی پارچه ی شوینه واری و که له پووری، بهرهمه پینانی وینه و فیلم بۆ نیشاندان، یان فرۆشتن، یا خود بۆ ئالوگۆر پیکردنیان و دیاریکردنی نرخیان، بهمه رجیک نمونهی دروستکراو نیشانه یه کی هه بیت له گه ل ره سه نه که ی جیای بکاته وه.

شه شه م: نه جامدانی لیکۆلینه وه و ریکخستنی کۆر و کۆنفرانس و چالاکى هه مه جور له سه ر شوینه وار و که له پوور، له ناوه وه و دهره وه ی هه ریم.

حه وته م: گه شه پیدانی پسپۆرانی هه ردوو بواری شوینه وار و که له پوور بۆ بهرزکردنه وه ی ئاستی توانای کارکردنیان.

هه شته م: گرنگیدانی زیاتر به بابه تی شوینه واری و که له پووری له وانه کانی خویندندا، بۆ مه به سستی ئاشنابوون و بلاوکردنه وه ی زیاتری رۆشنبیری شوینه واری له کۆمه لگه دا به هه ماهه نگی له گه ل لایه نه په یوه نیداره کان.

نۆیه م: ریکخستنی تیمی رووپۆکردنی سه رتاسه ری بۆ شوینه وار و شوینه که له پووریه کان، بۆ ئه وه ی له نه خشه کان و به لگه نامه کانی روپۆیدا دیاریبکری و له سه ر نه خشه سازی بنه په تی دابندرین و ئاماژه به جوره که یان بکریت.

ده یه م: به گه شتیاریکردنی ناوچه شوینه واری و که له پووریه کان به مه رجی پارستنی سیمای ره سه نایه تیان.

یازده یه م: راگه یاندن و ناساندنی ناوچه و جیگا و پارچه شوینه واری و که له پووریه دۆزراوه کان له رۆژنامه ی فه رمیدا.

دوازده یه م: پلاندانان بۆ بارودۆخ و پروداوه له ناکاوه کان، وه ک مه ترسیه کانی ئاگرکه وتنه وه، بومه له رزه، لفاو، هه ر مه ترسیه کی تر و پروداوه مرویی و سروشتیه کان.

سینزده یه م: هه ماهه نگیکردن له گه ل دامه زراوه ئیتحادیه کانی عیراق سه باره ت به شوینه وار و که له پوور بۆ ئه م خالانه ی خواره وه:-

- ۱- تۆمارکردنی شوینه وار و که له پوری هه ریم له تۆماری (یونسکو) دا.
- ۲- گه راندنه وه ی ئه و شوینه وار و که له پوورانیه براونه ته دهره وه ی هه ریم.
- ۳- کارکردن بۆ خستنه رووی شوینه وار و که له پوور، یان له بهرگیراوه کانیان له مۆزه خانه بیانیه کانی دهره وه ی هه ریمدا، بۆ ماوه یه کی کاتی له پینا و ناساندنی میژوو و ناسنامه ی کوردستان.
- ۴- کارکردن و هه ماهه نگی له گه ل ریکخراوه شوینه واری و که له پووریه جیهانییه کان، ئه نجومه نه جیهانییه کانی بواری مۆزه خانه کان، ریکه وتن و په یماننامه جیهانییه کانی بواری شوینه وار.

ماددہی (۵):

ئەرکەکانی ھاوونشتیمانییان:-

یەكەم: ھەر ھاوونشتیمانییەك مافی ئەوہی ھەبە زانیاری و سوود لە شوینەوار و كەلەپوور و ھەربگریت، و بەپێی ئەم یاسایە دەتوانییت بەشدار بییت لە پاراستن و گرنگی پیدانی شوینەوار و كەلەپووری ھەرئیم.

دووہم: پێویستە ھەموو تاكێك ریز لە شوینەوار و كەلەپووری ھەرئیم بگریت و بیاریزییت.

سێیەم: ھەر ھاوونشتیمانییەك ئاگادارییت لە بوونی شوینەواریك، یان كەلەپووریكی گوازراوہ یان نەگوازراوہ، یاخود زانیاری لەبارەبەوہ ھەبیت، دەبییت لە ماوہی كەمتر لە (۲۴) بیست و چوار كاتژمیر لە رێكەوتی ئاگاداریبوونی یان پیزانینی، نزیكترین لایەنی فەرمی ئاگاداریكەتەوہ، پێویستە لەسەر لایەنی ئاگاداركراوہش، كە لە ماوہی (۴۸) چل و ھەشت كاتژمیردا زانیارییەكان بگەبەنیتە بەرپۆبەرایەتی گشتی یان بەرپۆبەرایەتییەكان.

بەشی دووہم

شوینەوار و كەلەپوورە نەگوازراوہكان

ماددہی (۶):

یەكەم: پێویستە بەرپۆبەرایەتی گشتی و بەرپۆبەرایەتییەكان تۆماریكی كاغەزی و ئەلیكترۆنی تاییبەت بە تۆماركردنی بینا و بالەخانە و ناوچە شوینەواری و كەلەپوورییەكان ھەبیت، و ئەو زانیاری و بەلگەنامانە ی كە پەبوەندیان پێیانەوہ، و ئەو مافی پەبوەندی ھاوسپییەتیە (حقوق الارتفاق) لە سەر مولك و مالە نەگوازراوہكانی دەوروبەریان ھەیانە تێیدا تۆمار بكریت، و تۆمارنامەكە لە رۆژنامە ی فەرمیدا بلاوبكریتەوہ.

دووہم: مافەكانی پەبوەندی ھاوسپییەتی، لەلایەن لیژنە ی ھونەری دیاری دەكریت، بریتیە لە جێگیركردنی پشتینەبەك لە چواردەوری شوینە شوینەواری و كەلەپوورییەكان، لەگەڵ رەخساندنی رینگا و پێرەوی گەشتن پێیان، بەمەرجێك شوین و ناوچە شوینەواری و كەلەپوورییەكان پارێزراوین.

سێیەم: ئەگەر پێشتر شوینەوار تۆماركرا بییت و مافی پەبوەندی ھاوسپییەتی لەسەر مولك و مالە نەگوازراوہكانی دەوروبەری دیاری نەكرابن، ئەوكات دەبییت بەپێی یاسا دەستنیشان بكرین.

چوارەم: جووری ئەو بینایە ی دەكەوێتە دەوروبەری شوینە شوینەواری و كەلەپوورییەكان، ئەگەر نووبییت یان نووبیكریتەوہ، لە پووی شیواز و بەرزی و پەنگی رووكارەكەبەوہ بە شیوہبەك دیاری دەكریت كە لەگەڵ شوینە شوینەواری و كەلەپوورییەكانی تەنیشتییدا بگونجییت، ئەمەش بە ھەماھەنگی لە نیوان بەرپۆبەرایەتی گشتی و بەرپۆبەرایەتییەكان و لایەنی پەبوەندیار جیبەجی دەكریت.

ماددہی (۷):

یہ کہم: بہرپوہ بہرایہ تی گشتی، پالپشت بہ یاسای بہ مولککردن (استملاک) ی بہرکار لہ ہہریم، مافی بہ مولککردنی ئہو زہوی و مولک نہ گوازاوانہی ہہیہ کہ شوینہ واری یان کہ لہ پوورین، بہرامبہر بہ قہرہ بوویہ کی دادپہ روہرانہ.

دووم: دہبیت بہرپوہ بہرایہ تی گشتی لہ رپگای بہرپوہ بہرایہ تیہ کان، شوین و ناوچہ و گہرہ کہ شوینہ واری و کہ لہ پووریہ کان و ناوچہ پاریزراو و قہدغہ کراوہ کان پپاریزیت، ہہرکات ئہو جیگایانہ مہترسی و ہہرہ شہی لہ ناوبردنیاں لہ سہریت.

ماددہی (۸):

یہ کہم: ہہموو ناوچہ شوینہ واری و کہ لہ پووریہ کان، بہ ناوی مولکی گشتیہ وہ تواماردہ کرین و بو مہ بہستی شوینہ واری تہر خاندہ کرین.

دووم: ئہو شوین و مولکانہی کہ لہ پوورین، دہکریٹ بہ مولکی خاوہنہ کانیاں ہمیننہ وہ، بہ لام نابیت ہچ گورانکاریہ کی تپدا ئہ ناجامد ریت، زیانیاں پپگہ یہ ندریت لہ کاتی نوژہ نکرندہ وہ یان ہہر کاریکی تردا و لہ ژیر چاودیری و رینمایا بہرپوہ بہرایہ تی گشتی و بہرپوہ بہرایہ تیہ کان لایہ نہ کہ لہ پووریہ کہ یان دہ پاریزریت.

ماددہی (۹):

یہ کہم: لہ کاتی بہ کارہینان و دابہ شکردنی زہوی و شوینہ کانی مولکی دہولت و کہسانی سروشتی یان مہ عنہ ویدا، بو دروستکردنی خانوو و ہہر بینایہ کی تر، یان گوپینی سیمای خانوو و بالہ خانہ کان، لہو شوینانہ دا کہ شوینہ واری و کہ لہ پووری و ناوچہ ی پاریزراون، پپویستہ ہہ ماہہنگی و رہزامہندی بہرپوہ بہرایہ تیہ کان یان بہرپوہ بہرایہ تی گشتی ہہبیت، و لہ لہ لایہن لیژنہی ہونہریہ وہ و بہ رچا وکردنی ئاستی نزیکی و دووریان لہ شوینہ شوینہ واری و کہ لہ پووریہ کانہ وہ، چونییہ تی کارکردن لہو شوینانہ دا دہستیشان دہکریٹ.

دووم: لہ کاتی بوونی ہہر بہرہ سٹیک لہ جیبہ جیکردنی ہہر پرؤژہ یہ کدا، لہ وانہی کہ لہ برپگہی (یہ کہم) ی ئہم ماددہ یہ دا ہاتوون، بہرپوہ بہرایہ تی گشتی یان بہرپوہ بہرایہ تیہ کان لہ سہر ئہرکی لایہنی جیبہ جیکاری پرؤژہ کہ، کاری بہدواگہ ران و ہہ لکولین، بہ لہ بہرچا وگرتنی ماوہی جیبہ جیکردنی پرؤژہ کہ، لہ ماوہیہ کی گونجاو بو گہرانی زانستی ورد، ئہ ناجامدہ دات، و تیچووی گہرانہ کہ لہ کوئی تیچوویہ کانی پرؤژہ کہ دا دیاری دہکریٹ.

ماددہی (۱۰):

یہ کہم: سہرجم شوین و ناوچہ ئایینیہ کان، کہ شوینہ واری یان کہ لہ پوورین، مولک و مالی دہولت بن، یان تاییہت، یاخود وہقف، بو ہہمان مہ بہست بہ کاردہ ہینرین .

دووم: نابیت شوین و ناوچہ ئایینیہ کان لہ کاتی نوژہ نکرند، یان دہستکاریکردن، یاخود ہہر گورانکاریہ ک، زیانیاں پپگہ یہ ندریت و دہبیت بہرچا وکردن و پاراستنی لایہ نہ شوینہ واری و کہ لہ پووریہ کہی، لہ ژیر چاودیری و رینمایا بہرپوہ بہرایہ تی گشتییدا بن.

بەشی سیبەم

شوینەوار و کەلە پووڕە گوازاوہکان

ماددە ١١):

بەپڕیوہ بەرایە تی گشتی یا بەپڕیوہ بەرایە تی ئەم تۆمارانە دەگریئە دەست:-
یەکەم: تۆماری تۆمارکردنی ئەو شوینەوارە گوازاوانە ی ھاوولاتیان بە پیکەوت دۆزیویانە تەوہ.
دووہم: تۆماری تۆمارکردنی ئەو کەل و پەل و کەرەستە کە لە پووڕی و شوینەواریانە ی کە لەو شوینانە دا هەن کە لە ماددە ١٠) دا دەقنووسکراون، و پیدانی بە لگە نامە یەکی تایبەت بە خاوەنەکانیان، بە مەرجی چاودیریکردنی بەردەوامی شوینەکان لە لایەن بەپڕیوہ بەرایە تییەکان و بەپڕیوہ بەرایە تی گشتی.

ماددە ١٢):

یەکەم: کەسانی سروشتی و مەعنەویی بۆیان نیبە شوینەواری گوازاوہیان لایبیت و دەبیئت لە ماوہ ی (٩٠) نەوہد پۆژ، لە پیکەوتی جیبە جیکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایەوہ، رادەستی بەپڕیوہ بەرایە تییەکان یان بەپڕیوہ بەرایە تی گشتی بکە نەوہ.
دووہم: پێویستە خاوەن یان دەستداری (حائز) پارچە ی کە لە پووڕی و دەستنووس، لە ماوہ ی (٩٠) نەوہد پۆژ لە پیکەوتی جیبە جیکردنی حوکمەکانی ئەم یاسایەوہ، ئاگاداری بەپڕیوہ بەرایە تییەکان یان بەپڕیوہ بەرایە تی گشتی بکاتەوہ، بۆ ئەوہ ی تۆماربکریئت و سەرپەرشتی ھاوہش بکریئت.

سیبەم: پالپشت بە پیکارە یاسایەکان، خاوەنی پارچە ی کە لە پووڕی یاخود دەستنووسەکان، کە لە برگە ی (دووہم) ی ئەم ماددە یە دا ئاماژەیان پیکراوہ، بەرپرسن لە ونبوون و تیکچوونی پارچەکان.

ماددە ١٣):

یەکەم: بەپڕیوہ بەرایە تی گشتی دەتوانیئت بریاری لیسەندنەوہ ی مافی خاوەنداریتی ھەر پارچە یەکی کە لە پووڕی یان دەستنووس بدات، لەوانە ی کە پیشتر تۆمار کراوہ و لای خاوەنە کە یە تی، بەرامبەر بە قەرەبوویەکی دادپەرورەانە ی خەملینراو لە لایەن لیژنە ی ھونەرییەوہ.
دووہم: مافی بلاوکردنەوہ ی زانیاری لەسەر پارچە ی کە لە پووڕی یان دەستنووس، تەنھا بە پەزنامەندی بەپڕیوہ بەرایە تی گشتی یان بەپڕیوہ بەرایە تییەکان دەبیئت.

ماددە ١٤):

یەکەم: بەپڕیوہ بەرایە تی گشتی دەتوانیئت بە پەزنامەندی وەزیر و بە ھەماھەنگی لە گەل دامەزراوہ ئیتحادییەکان، بە مەبەستی توژیئینەوہ ی زانستی و نۆژەنکردنەوہ، بۆ دەولەمەندکردنی مۆزەخانەکانی ھەریم یان خستنەپرووی کاتی، شوینەوار و کە لە پووڕە گوازاوہکان بەیئیتە ناوہوہ ی ھەریم.

دووم:

۱- ئەو زەوی و شوینانەى کارى شوینەوارىی یان کە لە پووریان تیدا ئەنجامدراوە ، ئەگەر دەرکەوت شوینەوارىی و کە لە پووری نین، دەگەریندەینەو بە دۆخى پيش ئەنجامدانى ئەو کارانەى تییاندا کراون.

۲- ئەگەر ئەو شوین و زەویانەى ئامازەیان پیکراوە، مولکی کە سانى سروشتى یان مەعنەوى بوون و لە ئەنجامى گەران و پووپیوی و هەلکۆلین زیانمەندبوون، ئەوا پالپشت بە خەمڵاندنى بەرپۆه بەرایەتى گشتى و بە رەزامەندى هەردوولا، یان لە رینگای دادگاوە، قەرەبووی زیانەکانیان دەکرینەو.

سێهەم: بەرپۆه بەرایەتى گشتى یان بەرپۆه بەرایەتییەکان ماوەى کارى شوینەوارىی و کە لە پووری دیاریدەکەن و دەکریت ماوەکە درێژبکریتەو.

چوارەم: هەموو ئەوانەى کارى شوینەوارىی و کە لە پووری ئەنجام دەدەن ، پشت بەو تووژینەو و کارانە دەبەستن کە لە پيشتردا لەلایەن شوینەوارناسانى ناوخیی و بیانییەو، لە هەمان شوین، یان دەوروبەرى ، یان نزیکى شوینی دەستنیشانکراو بو کارکردن ، ئەنجامدراون.

پنجەم: لە کاتى گەران و رووپیوی و هەلکۆلیندا، کە پارچەى شوینەوارىی یان کە لە پووری دەدۆزریتەو، بە پى سەنورى جوگرافیای شوینی کارکردن، پارچە دۆزراوەکان دەگەریندەینەو بە مۆزەخانەى ئەو شارە، یان ئەو شوینەى کارى تیدا دەکریت .

شەشەم: هەر شوینەوارناسیک یان کارمەندیکى بواری شوینەوارناسى لە زانکۆ و پەیمانگەکانى هەریما، بۆ مەبەستى زانستى و ئەنجامدانى تووژینەو و کارى شوینەوارىی ، دەتوانیت سەردانى ناوچە شوینەوارىی و کە لە پووریەکان بکات، بە مەرجیک پشتگیری لایەنە ئەکادیمیەکەى هەبیت و بەرپۆه بەرایەتى گشتى یان بەرپۆه بەرایەتییەکان ئاگارداربکاتەو.

ماددهى (۱۸)

لیژنەى کارى شوینەوارىی و کە لە پووری لەلایەن بەرپۆه بەرایەتى گشتى و بەرپۆه بەرایەتییەکان بەم شیوەیە پیکدەهینریت:-

یەكەم: سەرۆكى لیژنە، یان نێردە، مەرجە پسیوریکی شوینەوارىی شارەزا و خاوەن ئەزموون بیت.

دووم: دەبیت ئەندامانى لیژنەکانى کارى شوینەوارىی و کە لە پووری بە پى پىووست شوینەوارناس بن، و دەکریت بە پى پىووستى ئەو ناوچەى کارى تیدا دەکریت چەند پسیوریەکی دیکەش ئەندام بن .

سیئہ م: لہ کاتی کارکردندا لہ گہل تیمی مؤلہت پیدراو، پیویستہ لانیکہم دوو شوینہ وارناس کہ کارمندی بہرپوہ بہرایہ تیہہ کان یان بہرپوہ بہرایہ تی گشتی بن، وہک نوینہر و ئہندام کاربکن، و مافی زانستی تہواویان ہہ بیت لہ نووسینی راپورت و بلاوکردنہ وہی توپژینہ وہ و بہ شداریکردنی کور و کونفرانسدا، لہ ناوہ وہ و دہرہ وہی ہہریم، بہرپرسیش دہ بن بہرامبہر ہہر کہ موکورپیہک لہ کارکردندا ئہ گہر بہرپوہ بہرایہ تی گشتی یان بہرپوہ بہرایہ تیہہ کانی لی ناگادارنہ کہ نہ وہ.

ماددہی (۱۹):

ئہ و لایہ نانہی داوای کارکردن لہ بواری شوینہ واری و کہ لہ پوووریدا دہ کهن، پابہند بن بہ:-
یہ کہ م: پیشکہ شکردنی داواکاریہک بہ بہرپوہ بہرایہ تیہہ کان بؤ مہ بہستی کاری شوینہ واری و کہ لہ پوووری، کہ ئہ مانہی خوارہ وہ لہ خو بگریٹ:-
 ۱- تاییہ تمہندی و شارہ زایی داواکاران و توانای داراییان.
 ۲- زانیاری لہ سہر ئہندامانی تیمی پیشکہ شکاری داواکہ و رہ چاوکردنی لایہنی زانستی و پسپوربیان.
 ۳- داواکار لہ لایہ نیکی زانستی باوہرپی کراوی وہ کو زانکو، پہیمانگا، یان دہزگایہ کی شوینہ واریہ وہ، ریگاپیدراو بیت.
 ۴- ئہ گہر تیمی داواکار لہ دہرہ وہی عیراق بیت، پیویستہ پشتگیری نوینہ رایہ تی ولاتہ کہی لہ ہہریم یان بالیوزخانہ کہی لہ عیراق ہہ بیت .
 ۵- دیاریکردنی ژمارہ و ئاستی ئہ و کریکارانہی لہ گہ لیدا کاردہ کهن، لہ گہل توانا زانستیہ کانیان.
 ۶- دابینکردنی پاسہ وان بؤ شوینہ کہ لہ ماوہی کارکردندا.
 ۷- ہہ ولدان بؤ دابینکردنی کورسی خویندن و زہ مالہ بؤ فہرمانبہرانی شوینہ وارناسی لہ سنووری بہرپوہ بہرایہ تی گشتی.

دووہ م:

۱- پیشکہ شکردنی نہ خشہ یہک، کہ تییدا سنووری شوینی کارکردنہ کہ روونبکاتہ وہ و ئامازہش بگریٹ بہ ناوچہ شوینہ واریہ کان.
 ۲- پیشکہ شکردنی راپورتییکی بہرنامہی کاری سالانہ و راپورتی گشتیش لہ کو تایی کارہ کانی گریبہ سندا، دہدریتہ بہرپوہ بہرایہ تی گشتی.
 ۳- پیویستہ بؤ کارکردن سوود لہ بہ شہ کانی شوینہ وارناسی لہ ہہریم و ہر بگریٹ.

ماددہی (۲۰):

یہ کہ م: بہرپوہ بہرایہ تی گشتی، دواي پیشکہ شکردنی داواکاریہ کہی تیمی داواکار، پیداجوونہ وہ و وردبینی بؤ دہ کهن و پاشان بریاری لہ سہر دہدہن.

دووم: داواکار گریبہ سٹیک له گهل بهرپوه بهرایه تی گشتیدا بو ماوه یه کی دیاریکراوی کارکردن نه نجام دهدات، که تپیدا ماف و پابه ندبوونی ههردوولا دیاریده کریت و دواتر له لایه ن وهزیره وه په سهند ده کریت.

ماددهی (۲۱):

یه کهم: بهرپوه بهرایه تی گشتی و بهرپوه بهرایه تییه کان، کاری به دوا داچوون و چاودیریکردنی تیمی مؤله تپیدراوی کاری شوینه واری و که له پووری ده که ن.

دووم: له کاتی سهریچی کردنی یه کیک له مهرجه کانی گریبه سستی کارکردنی له کاری شوینه واری و که له پووری، بهرپوه بهرایه تی گشتی و بهرپوه بهرایه تییه کان به نووسراو ناگاداری لایه نی بهرامبر ده که نه وه، بو لادانی سهریچییه که له ماوه یه کی گونجاو و دیاریکراودا.

سییه م: نه گهر لایه نی بهرامبر سهریچییه که ی لانه برد، له سهر داواکاری بهرپوه بهرایه تی گشتی، وهزیر گریبه سته که هله دوه شوینته وه.

ماددهی (۲۲):

یه کهم: ههر کهل وپه لیک شوینه واری یان که له پووری له سهر خاکی یان ژیر خاکی ههریم بدوزریتته وه مولکی ده له ته.

دووم: ههر کهل وپه لیک شوینه واری یان که له پووری دوزرایه وه ده سته جی وینه ی ده گیریت و تومارده کریت و له شوینیکی گونجاو ده پاریزریت.

سییه م: به بی ره زامندی نووسراوی بهرپوه بهرایه تی گشتی و بهرپوه بهرایه تییه کان، نابیت زانیاری له سهر نه و پارچه و شوینانه ی دوزراونه ته وه بلاوبکرینه وه یان ده ستکاری بکرین و مامه له یان پیوه بکریت، چ له ناوه وه ی ههریم بیت، یان له دهره وه.

چوارم: بهرپوه بهرایه تی گشتی و بهرپوه بهرایه تییه کان بویان هه یه نه مانه ی خواره وه بدن به و لایه نانه ی کاری گهران و پوویوی و هله کولین ده که ن:

۱- قابلی شوینه واره دوزراوه که به وینه و هیلکاری و نه خسه کانییه وه.

۲- پارچه ی گلینه و ماده نه ندای و خولینه کان، به مه بهستی شیکردنه وه و لیکولینه وه، به مهرجیک له ماوه یه کدا که له (۱) یه ک سال تپهر نه کات، دهر نه نجامی لیکولینه وه که پیشکه شی بهرپوه بهرایه تی گشتی بکریت.

۳- نه و پارچانه ی له خالی (۲) نه م برگه یه دا هاتوون، راسته و خو له ژیر چاودیری بهرپوه بهرایه تییه کان ره وانه ی دهره وه ده کرین و له باج و رسومات ده به خشرین.

پینجه م: پیویسته له سهر بهرپوه بهرایه تی گشتی و بهرپوه بهرایه تییه کان و تیمی مؤله تدرارو، سالانه نه نجامی وهرزی کارکردن رابگه یه نن.

بہشی پینجہم

رینگاپیننہ دراوہکان و سزاکان

ماددہی (۲۳):

رینگاپیننہ دراوہکان:-

یہ کہم: جگہ لہ وہی کہ لہم یاسایہ دا رینگہی پیدراوہ، رپہفتارپیکردن و تیکدانی شوین و بینا و ناوچہی شوینہ واریبی و شہقام و بازار و خانوو و گہرہ کہ کہ لہ پووریہ کان و ناوچہ پاریزراوہکان و پارچہی شوینہ واریبی و کہ لہ پووری، گوازاراوہ و نہ گوازاراوہ، و شوینہ میژووویہ کان و دستنووہ کان، قہدہ غہیہ.

دووہم: ئەو زہوی و شوینہی شوینہوار، کہ لہ پوور و شوینہ میژووویہکانی تیدایہ، تواماری لہ رۆژنامہی فہرمییدا بلاوکرابیتتہوہ یان بلاونہ کرابیتتہوہ، خاوەنہ کہی بوئی نییہ دستکاری ماددی بکات یان تیکیدات یاخود گوپین لہ پروکاری دەرہوہیدا بکات.

سیپہم: فروشتن و بازرگانی پیکردنی شوینہوار و کہ لہ پوور قہدہ غہیہ.

چوارہم: نابیت پارچہی شوینہ واریبی و کہ لہ پووری لہ بہری بگیریٹتہوہ، تہنہا بہ رہزامہندی بہرپوہ بہ رایہ تی گشتی نہ بیت و ئامانجی لہ بہرگرتنہوہ کہش تہنہا بو راپہینان و توپژینہوہی زانستی، یان بو نیشانان، یان بو فروشتن، یان بو ئالوگوپیکردنیان دہ بیت.

پینجہم: نابیت ہیچ مؤزہ خانہیہ کی شوینہ واریبی تایبہت و گشتی مولکی کہسی بن، و کردنہوہی مؤزہ خانہی کہ لہ پووری و سروشتیش پیویستہ بہ رہزامہندی بہرپوہ بہ رایہ تی گشتی بیت و لہ ژیر چاودیڑی ئەودا بیت.

شہ شہم: بہ بی رہزامہندی بہرپوہ بہ رایہ تی گشتی، رینگانادریٹ بہ بہ کارہینانی ناو و ناونیشانی شوینہ واریبی یان کہ لہ پووری، لہ شوینہ گشتی و بازرگانییہکاندا.

ماددہی (۲۴):

سزاکان:-

یہ کہم: ہرکہ سیک پارچہی شوینہ واریبی یان کہ لہ پووری یان دستنووہی گوازاراوہی توامارکراو یان توامارنہ کراوی لابیت و لہ ماوہی (۹۰) نہوہد رۆژ لہ ریکہوتی بہرکاربوونی ئەم یاسایہ، ئاگاداری بہرپوہ بہ رایہ تی گشتی یان بہرپوہ بہ رایہ تیہکان نہ کاتہوہ، یان بیٹتہوہی ونبوون یان لہ ناوچوونی ئەو پارچہیہ، بہ بہندکردن و پیژاردن بہ بری دوو ہیندہی نرخی خہملینراوی پارچہ شوینہ واری یان کہ لہ پووریہ کہ، سزادہدریٹ.

دووہم:

۱- ہرکہ سیک شوینہ واریک یان کہ لوپہلی کہ لہ پووری بدزی، کہ لہ ژیر دستی بہرپوہ بہ رایہ تی گشتی یان بہرپوہ بہ رایہ تیہکاندا بیت، بہ زیندانیکردن بو ماوہیہ کہ لہ (۱۰) دہ سال زیاتر نہ بیت سزادہدریٹ، ہرہوہا بہ پیژاردنیک بہ بری شہش ہیندہی نرخی خہملینراوی پارچہ شوینہ واریبی یان کہ لہ پووریہ کہ، سہرہ پای گہراندنہوہی.

۲- ئم بارانہی خوارہوہ بہ بارودوخی توند ئژماردہ کریت و ئنجامدہرہ کہی بہ سزای زیندانی ہہ میسہی سزا دہدریت:-

ا- ئگہر پارچہی شوینہواری یان کہلہ پووری دزراو نہ گہر پندراییہوہ.

ب- ئگہر ئنجامدہری تاوان یہ کییک بوو لہ ئندامانی بہرپوہ بہ رایہ تی گشتی یان بہرپوہ بہ رایہ تیہ کان، یان پاسپردراو بہ پاریزگار یکردن لہ شوینہوار، یا خود ئوانہی کاردہ کن لہ بہرپوہ بردنیدا.

ج- ئگہر تاوانہ کہ لہ لایہن دوو کہس و زیاتر، بہ بہ کارہینانی ہیژ و زورہ ملییی، ئنجامدرا.

سییہ م:

۱- ہہر کہ سیک پارچہی شوینہواری بیاتہ دہرہوہی ہہریم، یان بہ شداریت لہ بردنہ دہرہوہیدا، بہ زیندانی ہہ میسہی سزادہدریت.

۲- ہہر کہ سیک بہ ئنقہست کہ لوپہلی کہلہ پووری بیاتہ دہرہوہی ہہریم، یان بہ شداریت لہ بردنہ دہرہوہی، بہ بہ ندرکن کہ لہ (۳) سی سال زیاتر نہ بیٹ و پیژاردنیک بہ بری (۳,۰۰۰,۰۰۰) سی ملیون دینار سزادہدریت.

چوارہ م:

۱- ہہر کہ سیک بہ بی رہزامہندی نووسراوی بہرپوہ بہ رایہ تی، کاری گہران و روویوی و ہہلکولین ئنجامدات، یان ہہولی دوزینہوہی شوینہوار بدات، بہ بہ ندرکن بو ماوہیہ کہ لہ (۳) سی سال کہ متر نہ بیٹ، سزادہدریت.

۲- ئگہر کاری گہران و روویوی و ہہلکولین، یان ہہولدان بو دوزینہوہی شوینہوار، بووہ ہوی گورینی شوینہوارہ کہ، دہ بیٹ ئنجامدہر قہرہووی دوو ہیندہی نرخی خہ ملینراوی زیانہ کہ بکاتہوہ و دہست بہ سہر شوینہوارہ دہرہینراوہ کہ و کہ لوپہلہ کانیشدا دہگیریت.

۳- دہ بیٹ تاوانبار لہ سہر خہرجی تاییہ تی خوئی، بارہ کہ بو دوخی ئاسایی بگہرینیتہوہ .

۴- ئگہر تاوانبار فہرمانبہری بہرپوہ بہ رایہ تی گشتی یان بہرپوہ بہ رایہ تیہ کان بیٹ، بہ زیندانیکردن بو ماوہیہ کہ لہ (۱۵) پازدہ سال زیاتر نہ بیٹ، سزادہدریت.

پینجہ م:

۱- ہہر کہ سیک بازارگانی بہ کہ لوپہل و پارچہی شوینہواری یان کہلہ پووریہوہ بکات، دہست بہ سہر کہ لوپہلہ کاندہ دہگیریت و بہ زیندانیکردن بو ماوہیہ کہ لہ (۱۰) دہ سال زیاتر نہ بیٹ سزادہدریت، سہرہرای پیژاردنیک بہ بری (۱۰,۰۰۰,۰۰۰) دہ ملیون دینار، ئگہر ئنجامدہری تاوانہ کہ فہرمانبہری بہرپوہ بہ رایہ تی گشتی یان بہرپوہ بہ رایہ تیہ کان بیٹ، ئہوا بہ ہہمان ماوہی سال بہ زیندانیکردن سزادہدریت، سہرہرای پیژاردنیک بہ بری (۲۰,۰۰۰,۰۰۰) بیست ملیون دینار.